



ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- Iyun 2025 yil
Ma'qullandi: 14- Iyun 2025 yil
Nashr qilindi: 17- Iyun 2025 yil

KEYWORDS

Faxriyor Nizomiddinov, folklor, xalq og'zaki ijodi, mifologik obraz, zamonaviy she'riyat, samandar, parvona, devona, xalqona ohang, estetik, timsol, ramz, milliy ruh.

FAXRIYOR SHE'RIYATIDA FOLKLORIZM

Ahmatova Muxlisa

SamDU filologiya fakulteti

mustaqil tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15684578>

ABSTRACT

Mazkur maqolada o'zbek zamonaviy she'riyatining yorqin namoyandalaridan biri — Faxriyor Nizomiddinov ijodida xalq og'zaki ijodi — folklor elementlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Shoirning poetik olamida folklor nafaqat estetik-bezakkop vosita, balki g'oya va mazmuni shakllantiruvchi asosiy badiiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Faxriyor she'rlarida xalqona ohang, mifologik obrazlar, maqol va matallar, afsona va qo'shiqparchalarga xos unsurlar muhim o'rin egallaydi. Shoir folklor obrazlarini zamonaviy his-tuyg'ular bilan uyg'unlashtirib, xalq ruhiyatiga xos badiiy timsollar orqali o'z poetik dunyoqarashini ifoda etadi. Ushbu maqolada Faxriyor ijodidagi folklor motivlarining badiiy funksiyasi, ularning poetik mazmundagi tutgan o'rni va estetik ifodasi tahlil etiladi.

O'zbek adabiyoti tarixida xalq og'zaki ijodi — folklor eng muhim badiiy manba bo'lib xizmat qilgan. Mumtoz adabiyotda Alisher Navoiydan boshlab, zamonaviy shoirlar ijodigacha bo'lgan davomli adabiy jarayonda folklor obrazlari, timsollari, iboralari, ohang va ritmlar chuqur o'zlashtirilgan. Bugungi zamonaviy she'riyatda ham folklor nafaqat estetik manba, balki ichki ma'naviy izlanishlar, milliy ruhni saqlash va qayta yaratish vositasi sifatida xizmat qilmoqda. Bu borada Faxriyor Nizomiddinovning ijodi yorqin misol bo'la oladi. Faxriyor ijodida folklor unsurlari, mifologik obrazlar va xalq og'zaki ijodiga bo'lgan murojaatlar muhim o'rin tutadi.

Faxriyor she'riyatida folklor faqat tashqi bezak sifatida emas, balki mazmun va g'oya shakllanishida markaziy o'rin egallaydi. Shoir nafaqat xalq og'zaki ijodining timsollarini keltiradi, balki ularni zamonaviy estetik ifoda orqali qayta talqin qiladi. Masalan:

Ketarman, izimdan xazonlar haydab
Shamollar ergashar. Daraxtlar to'nar
Bor-ho, kel-ho, hamalam-ha, yo'l qayda...

Bu misralarda bir vaqtning o'zida xalqona ohang, tabiat manzarasi va falsafiy yo'qotishlar uyg'unlashgan. "Bor-ho, kel-ho, hamalam-ha" iboralari folklor stilistikasiga xos: ular xalq qo'shiqlaridagi jo'shqin ohangni eslatadi. Faxriyor xalq tiliga xos ohangdorlikni

saqlagan holda fonetik uyg'unlikka katta e'tibor beradi. She'rlarida takror, onomatopoeik (taqlidiy) so'zlar, yasalma so'zlar, folklor intermediyalari ("hamalam-ha") ko'p uchraydi. Bu jihatlar og'zaki ijoddagi "ashula" tabiatini yozma she'riyatga ko'chiradi.

Xokisor xok istar, pok istar-
Muhabbatni-yuvib ololi...
Har kimning yo'liga bir yasrib muztar
Yallama, yorim, yallola...

Yulduz — xalq og'zaki ijodida ko'pincha mo'jiza, orzular, muhabbat timsoli sifatida tasvirlanadi. Ko'p ertak va qo'shiqlarda yulduz ilohiy va sirli kuch sifatida tilga olinadi. Quyidagi misralarda shoir yulduz, devona, samandar kabi folklor timsollariga murojaat qilganini ko'rishimiz mumkin.

Yulduzlardan so'rayman-devona
Men seni oyladan so'rayman
Kuyadirman- shamsiz parvona
Samandardek kuldand to'rayman

"Devona" — xalq adabiyotida sevgi yo'lida aqlini yo'qotgan, sadoqatli oshiq timsoli. Masalan, Layli va Majnun dostonidagi Majnun obraziga o'xshash. Shoirning yulduzdan so'rashi — bu umidsiz, lekin ichki intilish, beg'ubor sevgi talabi. Devona esa, ishq yo'lida o'zini yo'qotgan oshiqni bildiradi. O'zbek xalq ijodida oy ham go'zallik va muhabbat ramzi sifatida ko'p uchraydi. Ko'p xalq qo'shiqlari va afsonalarda oy yor sevgilisiga qiyoslanadi. Bu yerda oshiq sevgilisining darajasini oydek yuksak, yetib bo'lmas deb biladi. U uni yerdan emas, osmondan izlaydi — bu ilohiy sevgi timsoli.

Samandar (mifologik qush): Xalq afsonalarida samandar — o't ichida yashovchi, o'tni yoqadigan va undan tiriladigan qush. Bu obraz abadiylik, qayta tug'ilish, chidamli muhabbat timsolidir. Shoir o'zini kul bo'lishiga, yo'q bo'lishiga tayyor, lekin samandar kabi yana sevgisi bilan tiriladi. Bu nafaqat sadoqat, balki sevgi yo'lida o'zini qayta-qayta fidokorlik bilan bag'ishlash obrazidir.

Bu to'rtlikda: tabiat unsurlari (yulduz, oy, quyosh), mifologik obrazlar (parvona, samandar), ishqiy motivlar, fidoyilik va sadoqat kabi epik va lirika o'rtasidagi ko'prik elementlari mavjud. Bularning barchasi xalq og'zaki ijodida keng tarqalgan obraz va g'oyalarni eslatadi. She'rda muallif xalq ijodidan ilhomlanib, zamonaviy tuyg'ularni qadimiy ramzlar bilan ifoda etgan.

Faxriyor she'riyatida *qaqnus* qush obraziga qayta-qayta murojaat qilinishi- uning poetikasidagi muhim ramzlardan biri sanaladi. Faxriyor bu ramzni zamonaviylik ruhi bilan uyg'unlashtirib, uni ma'naviy iztirob, bardavom kurash, ezgulikka intilish va ruhiy yangilanishning badiiy timsoli sifatida talqin etadi. Shoir o'zini qaqnus bilan qiyoslab, har bir she'rda go'yo o'zini yoqadi, so'ng yana ruhiy jihatdan tiriladi.

Kuyib ololmayman muhabbatingni,
Qaqnus edimmiki, kuldand to'rasam...

Kuldand ming to'ragan qaqnus qush misol
Negadir muhabbat qaytalanadi.

Zamonaviy o'zbek she'riyati, xususan Faxriyor ijodi, folklorni nafaqat milliy o'zlikning ifodasi, balki zamonaviy ruhiyat va zamon muammolarini ifoda etishda estetik vosita sifatida qo'llashning yorqin namunasidir. Shoir folklor timsollarini poetik shaklda qayta talqin qilib, ularni zamonaviy ong bilan uyg'unlashtiradi. Bu, bir tomondan, adabiyotda davomiylik va uzviylikni saqlab qolsa, boshqa tomondan, o'zbek she'riyatini yangilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'afurov, I. (2008). O'zbek adabiyoti va folklor. Toshkent: Fan.
2. Quronov, D. (2011). Folklor va adabiyot. Toshkent: O'qituvchi.
3. G'aniyeva, G. (2007). O'zbek adabiyoti va xalq og'zaki ijodi. Toshkent: Akademiya nashri.
4. Faxriyor. (Turli yillarda). She'rlar to'plami. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
5. Jo'raqulov, M. (2004). Folklor poetikasi. Toshkent: Universitet nashriyoti.
6. Axmedov, A. (2016). "Zamonaviy o'zbek she'riyatida folklor an'analari". // Adabiyot va san'at jurnali, №2.
7. Karimov, A. (2015). Adabiyotshunoslik asoslari. Toshkent: O'zMU nashriyoti.

